

УДК [94+78.03](477)

DOI 10.31.65/2520-6966-2019-12i-97-179-191

А. І. Литвиненко

кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін факультету технологій та дизайну Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, orcid.org/0000-0002-8572-4774, liola@ukr.net

Становлення та розвиток вітчизняної культурологічної та музикознавчої регіоналістики

У статті висвітлено історико-культурні засади становлення вітчизняної культурологічної й музикознавчої регіоналістики. Виокремлено регіоналістику як окрему галузь наукового знання, зорієнтовану на вивчення регіону як цілісної географічної, економічної, політичної, соціокультурної системи функціонування територіальних соціумів. Акцентовано увагу на поняття "регіоналістика" як методу, що синтезує підходи різних наук до регіональних досліджень. Встановлено, що перші спроби регіональних досліджень проходили від окреслення географічних меж, виявлення етнотериторіальних ознак, виокремлення антропологічних, економічних, лінгвістичних, обрядово-звичаєвих і фольклорних особливостей – до обґрунтування відмінностей культурних і мистецьких процесів кожного окремого регіону України. Представлено перші спроби регіональних досліджень в Україні від наукового опису територіального розмаїття України у XVII столітті до сучасного кола питань регіонального членування території України, що потрапили у коло наукових інтересів не лише науковців-етнографів, а й істориків, демографів, лінгвістів, економістів, антропологів, мистецтвознавців, культурологів. Розкрито значення досліджень П. Чубинського у справі комплексного докладного вивчення культури окремих регіонів України, антрополога Хв. Вовка щодо антропологічних ознак українців у зв'язку з географічним поширенням діалектів їхньої мови. Наведено широку панораму вивчення регіональних явищ культури в музичній фольклористиці на прикладах досліджень П. Сокальського, М. Лисенка, Ф. Колесси, К. Квітки, у хореографії – В. Верховинця – основоположників регіонального підходу у вивченні мистецьких явищ. З'ясовано, що на межі XX–XXI століть спостерігається спалах зацікавленості науковців регіональними проблемами. Українська культура осмислюється як цілісне явище в загальнослов'янському та світовому контекстах, формується нова методологія розвитку сучасної культурологічної та музикознавчої регіоналістики.

Ключові слова: регіоналістика, українська культура, музикознавство, культурологічна регіоналістика.

Постановка проблеми. У сучасному світі регіоналістика постає як окрема галузь наукового знання, зорієнтована на вивчення регіону як цілісної географічної, економічної, політичної, соціокультурної системи функціонування територіальних соціумів, що дозволяє їх вивчення з точки зору багатьох наук. Залежно від мети та дослідницьких завдань, регіоналістика досліджує різні аспекти буття людини. У науковій практиці поняття "регіоналістика" використовується і як метод, що передбачає синтез підходів різних наук до регіональних досліджень.

У вітчизняній культурологічній і музикознавчій практиці регіоналістика зорієнтована на дослідження різноманітних феноменів української культури та мистецтва, виявлення самобутності окремих регіонів України, встановлення їхнього культуротворчого потенціалу, з'ясування причетності "малої Батьківщини" до розбудови національної культури й державності загалом. Важливим завданням вітчизняної культурологічної й музикознавчої регіоналістики є встановлення місця й ролі української культури в контексті європейської і світової культур.

Мета статті – висвітлити історико-культурні засади становлення та розвитку вітчизняної культурологічної й музикознавчої регіоналістики.

Виклад основного матеріалу. Перші спроби регіональних досліджень в Україні були спрямовані на вивчення природно-ландшафтних, соціальних, економічних і загалом культурних умов існування народу на певній території у певний період історичного розвитку. Такий підхід був зумовлений насамперед географічними (ландшафтним характером місцевості), історичними (прадавнім розселенням племен і племінних союзів), а також адміністративними й, згодом, економічними (специфіка народногосподарської діяльності) факторами.

Науковий опис територіального розмаїття України у XVII столітті одним із перших здійснив французький топограф Гійом Левассер де Боплан, виділивши вісім регіонів: Волинь, Поділля, Покуття, Брацлавщину, Київщину, Сіверщину, Чернігівщину, Угорську Русь [1]. Вітчизняний дослідник О. Ф. Шафонський, досліджуючи Україну XVIII століття, поділяв її на дві частини: одна, підкорена Польщею, – Правобережжя, друга, залежна від Росії, – Лівобережжя, яка включала Полісся (або Литву) та Степ (або Україну) [19]. Розподіл, запропонований Шафонським, доповнив Я. Маркович [12]. На початку XIX століття український лінгвіст П. Білецький-Носенко спробував відтворити етнотериторіальну ситуацію регіонального розвитку України, виділивши такі її частини: "Січ Запорозьську" ("головне

місцеперебування колишніх запорозьких козаків на островах ріки Дніпра нижче порогів"), Покуття ("область Буковини"), Полісся ("Чорноросія, Полісся"), Литву ("частину Малоросії від Десни до Смоленської губернії і Білорусії – землі, колись підвладні Великому князівству Литовському"), Цесарщину ("колишня Германо-Римська імперія, а тепер Австрія") підрозділяючи її на Галицію та Ладемерію [3].

Дослідник початку ХХ століття М. Ф. Сумцов подає дещо інший етнорегіональний поділ України: Слобожанщина, Галичина, Кубань, Поділля, Волинь, Київщина, Чернігівщина, Таврія [18, с. 4].

За радянської доби українські етнографи виробили узагальнену типологію районування, що згодом лягла в основу експозиції Музею народної архітектури та побуту України, відкритого під Києвом у 1976 році. Вона мала такий розподіл: Середня Наддніпрянщина, Поділля, Карпати, Полісся, Полтавщина, Слобожанщина, Південь України. Підтвердження такого районування знаходимо й у сучасній культурологічній літературі: Середнє Подніпров'я (Наддніпрянщина), Поділля, Слобожанщина і Полтавщина, Полісся, Прикарпаття, Волинь, Закарпаття, Південь [8, с. 25].

У сучасному науковому світі питання регіонального членування території України потрапили у коло наукових інтересів не лише етнографів, а й істориків, демографів, лінгвістів, економістів, антропологів, мистецтвознавців, культурологів, що дало можливість досліджувати окремі регіони з погляду поширення певних явищ культури [16].

Так, економісти, вивчаючи господарську діяльність населення України, у тому числі соціокультурні аспекти, виділяють: Правобережжя, Лівобережжя, Західну Україну, Степову Україну і Крим. Підставою для районування, яке здійснювали мовознавці, слугує варіативність діалектів і говірок, що дало їм можливість виділити такі чотири зони: південно-східну, південну, південно-західну та північну. Дослідники народно-вжиткового мистецтва визначають чотири регіони: Полісся, Південно-Східний район, Галичину з Поділлям і Гірську Україну [16].

У справі комплексного докладного вивчення культури окремих регіонів України першість належить Павлу Чубинському. Учений організував і здійснив низку наукових етнографічно-народознавчих експедицій на територію Київської, Серделецької, Люблінської, Волинської, Полтавської губерній, а також відвідав майже всі повіти Холмщини і Поділля. У своїх працях він ґрунтовно аналізує найрізноманітніші сторони народного життя: багатющий фольклорний та

етнографічний матеріал подається у широкому історичному та соціокультурному контексті із залученням статистичних, правових, економічних та інших даних.

Інформаційною вичерпністю, докладністю наукового опрацювання численних фактів, а також чітким регіональним спрямуванням відзначаються праці видатного антрополога Хв. Вовка. Йдеться насамперед про роботу "Український народ в його минулому і сучасному". Вчений досліджував життя і побут Галичини, Буковини, Передкарпаття, Закарпаття, Чернігівської, Волинської, Херсонської губерній, Кубані та півострова Тамань. Простежуючи антропологічні ознаки українців у зв'язку з географічним поширенням діалектів їхньої мови, він розподілив територію України на три великі частини, кожна з яких, своєї черги, складалася з ряду регіонів:

1) північна смуга – українські повіти Курщини, східні повіти Чернігівщини, Київське Полісся, Волинське Полісся, Холмщина;

2) середня смуга – українські повіти на Воронежщині, Харківщина, Полтавщина, Київщина за Дніпром, північне Поділля, південно-західна та центральна Волинь, центральна Галичина та російське Поділля, Карпати (лемки, північні бойки, колишні угорські русини);

3) південна смуга – Кубань, Східна та Західна Катеринославщина, Таврія (Мелітопольський повіт), Херсонщина, Поділля (річки Буг та Дністер), Прикарпаття (південні бойки, галицькі, буковинські та колишні угорські гуцули, бачванці) [2, с. 11–12].

У музикознавстві вивчення регіональних явищ культури найяскравіше реалізувалося у фольклористиці. Дослідження музичного фольклору розпочалося у романтичну добу, а практика запису народних пісень та їх мелодій – ще раніше, у XVI столітті [5; 7, ч. 2, с. 36]. Наукове опрацювання зібраних матеріалів уперше здійснили російський митець Микола Львов, автор передмови до першої музично-теоретичної праці з фольклористики "Собрания народных русских песен" Іван Прач, етнограф Микола Цертелєв, а також історик і філолог Михайло Максимович – фактично засновник української фольклористики. У збірнику М. Цертелєва "Опыт собрания старинных малороссийских песней", який став першим друкованим виданням українських пісень, більшість дум записані на Полтавщині, де він народився (Хорол) і працював [7].

У перших працях з питань музичної фольклористики, зокрема у того ж таки М. Максимовича, а також П. Сокальського, М. Лисенка, музичний фольклор краю не поділяється за окремими регіонами. Так, у праці "Русская народная музыка..." П. Сокальського [17], за традицією, український і частково білоруський та російський

фольклор розглядається сумарно. М. В. Лисенко ж у своїх фольклористичних працях [10, с. 16] український музичний фольклор розглядав як своєрідний, відмінний від російського і білоруського. Проте він дещо абсолютизував стильові ознаки, вважаючи їх характерними для музичного фольклору усього народу України без урахування територіальних особливостей та часу побутування того чи іншого музичного твору. Водночас регіональний підхід до запису фольклорних зразків проявився у Лисенка у їх паспортизації – з обов'язковим зазначенням місця запису творів та біографічних даних виконавця, його народженням та проживанням.

На початковому етапі становлення української фольклористики основним завданням дослідників було виокремлення саме загальнонаціональних ознак. Регіональний підхід був притаманний для усіх збірників народних пісень, оскільки записи велися на конкретній території і мали типові регіональні ознаки, характерні для конкретного селища, повіту чи губернії.

Упорядкування фольклорних збірок за географічним принципом розпочалося ще у першій половині XIX століття. Варто згадати одну із перших на західноукраїнських землях публікацій українською мовою – збірник текстів весільних пісень "Ruskoje wesile opisanoje czerez J. Łosińskiego. W. Peremysły" (1835) етнографа і публіциста Йосипа Лозинського. Його справу продовжив польський етнограф і композитор Оскар Кольберг. Вісім томів зі своєї багатотомної праці він присвятив музичному фольклору окремих регіонів Західної України ("Pokucie", "Chłemskie", "Przemyskie" і "Wołyń"). У фольклористиці визначальним став порівняльний метод дослідження фольклору. Хоч зусилля вчених спрямовувалися насамперед на визначення загалом національних та інтернаціональних особливостей українського мистецтва, проте водночас розпочинається дослідження характерних рис музичної культури й окремих регіонів України.

Так, видатний дослідник мистецтва Західної та Східної України Філарет Колесса, вивчаючи український музичний фольклор, мислив його не лише як цілісне явище з яскравими загальнонаціональними рисами, а й виділяв у ньому характерні регіональні ознаки. У систематизації зразків народнопісенної культури Західної України він послуговувався географічним (Лемківщина, Підкарпаття (Закарпаття), Полісся) та етнічним (лемки, бойки, гуцули) критеріями. У 30-х роках разом із польським етнологом і лінгвістом К. Мошинським Ф. Колесса зібрав, записав і підготував до друку фольклорні пісенні й танцювальні зразки Полісся. Дослідження музичного фольклору Східної України теж були у планах науковця. З цією метою у 1908 році за

ініціативи й на кошти Лесі Українки та її чоловіка Климента Квітки, Ф. Колесса запланував масштабну експедицію. Проте через заборону царського уряду вільно мандрувати територією вчений обмежився поїздкою до Миргорода на запрошення художника-графіка Опанаса Сластіона. Ф. Колессі вдалося записати низку пісень від відомих на той час кобзарів – представників різних районів Полтавської губернії, та харківських співців. У результаті докладного аналізу дум у своєму фундаментальному дослідженні "Мелодії українських народних дум" [6] учений дійшов висновку про наявність окремих шкіл кобзарського мистецтва – полтавської та харківської, – із притаманними їм мелодичними, ритмічними й структурними особливостями, що об'єднувалися за територіальним принципом: "Існування територіальних груп кобзарів і співців дум стає вповні зрозуміле на підставі відомостей про давні організації співців-сліпців, тобто співацькі братства, яких основа теж була територіальна" [6, с. 56].

Метод аналізу музичного фольклору з урахуванням територіальних ознак та соціально-історичного контексту застосував у своїй науковій діяльності український етномузикознавець Климент Квітка. Основою його досліджень став географічний підхід, який він поширив і на інші жанри українського фольклору, передусім на календарно-обрядові пісні. На думку вченого, саме географічний метод дослідження та картографування фольклорних зразків відкриває широкі можливості для вивчення не лише музичної стилістики творів, а й етнічних, політичних, економічних, соціальних процесів культури. Іншим аспектом методології досліджень К. Квітки було порівняльне музикознавство, тож ученого вважають основоположником порівняльного слов'янознавства в етномузикології.

Хоча Ф. Колесса та К. Квітка не послуговувалися поняттям "регіоналістика", але саме в їхніх працях започатковано дослідження українського музичного фольклору за його географічно-територіальними ознаками. Власне, вони стали основоположниками регіонального підходу у вивченні мистецьких явищ.

Показово, що часом важливі теоретичні узагальнення щодо жанрово-стилістичних ознак того чи іншого виду українського фольклору здійснюються на основі аналізу зразків, записаних лише у певному регіоні України. Згадаймо, наприклад, перше в Україні дослідження хореографічного мистецтва "Теорія українського народного танку" Василя Верховинця. У цій праці автор систематизував характерні рухи, які є основою української народної хореографії, розробив власну систему запису танців, а також створив оригінальну методику їх викладання – загалом, узагальнив творчі досягнення співвітчизників

у сфері народного хореографічного мистецтва. Практичним підґрунтям для теоретичних узагальнень йому слугували народні танці, записані на Київщині.

Після тривалої перерви 1930–1950 років, зумовленої кризою у розвитку музичної фольклористики, у наукових колах зростає зацікавленість культуротворчими процесами окремих регіонів України. Їхнє осмислення розпочалося у 1950-х роках дискусією на Нараді з питань про етнографічні групи та локальні особливості в культурі і побуті українського народу кінця XIX – початку XX століть [6, с. 162–171]. Повернення до наукового опрацювання та видання музичного фольклору ознаменував вихід у світ праці музикознавця і фольклориста Володимира Гошовського "Украинские песни Закарпатья" (Москва, 1968). Це дослідження й досі не має аналогів у світовій музичній фольклористиці за досконалістю принципів упорядкування, систематизації та коментування матеріалу, за виваженістю наукового апарату. Робота вигідно відрізняється від праць 30–50-х років, яким притаманні тенденційний добір фольклорних зразків, засмічення піснями-підробками ідеологічної забарвленості і сумнівної художньої вартості, відсутність принципів наукового упорядкування та коментування.

Увага науковців до музичного фольклору окремих регіонів України поступово зростає у 70–80-х роках XX століття, й особливо – після здобуття Україною державної незалежності. Публікується низка збірників різноманітних фольклорних зразків окремих регіонів України – Лемківщини, Сумщини, Буковини, Тернопільщини, Гуцульщини [10, с. 19].

Особливий інтерес серед фольклористів-збирачів становило і народне мистецтво Полтавщини. Ще у середині XIX століття було опубліковано "Собрание малороссийских народных песен" у двох частинах Алоїза Єдлічки. У четвертому томі "Трудов етнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край" вміщено опис весілля, записаний П. Чубинським (текст) та М. Лисенком (мелодії) у Борисполі Переяславського повіту, який на той час був адміністративно-територіальною частиною Полтавщини. У цьому ж містечку М. Лисенко записав також і 22 інструментальні мелодії. Згадаймо також експедиції Є. Ліньової 1904 та 1912 років з участю О. Маслова, Б. Підгорецького, М. Янчука. Опубліковані результати цих експедицій були оцінені неоднозначно і викликали справжню дискусію у колі фольклористів-науковців.

На межі XIX–XX століття вивчення мистецтва Полтавщини активізується насамперед завдяки місцевим дослідникам. Зокрема,

на початку 90-х років у світ вийшла збірка, упорядкована Михайлом Фісуном, – близько двохсот зразків народної творчості, записаних на Полтавщині [15]. У 2003 році полтавський музичний діяч Григорій Левченко опублікував підручник із сольфеджіо, який сформовано з фольклорних пісенних зразків Полтавщини із власних записів та інших митців-фольклористів [9]. Величезне значення для розвитку української народної хореографії мала фольклористична та збирацька діяльність полтавського хореографа і постановника Ніни Уварової. Левова частка зібраного й опрацьованого нею фольклорного матеріалу була втілена нею у власній народно-сценічній практиці. Чотири сценічні варіанти найяскравіших народних хореографічних номерів Уварової у запису українського хореографа Кима Василенка видані окремою збіркою.

Як бачимо, у сфері музичної фольклористики й етнографії спостерігається поступове збільшення питомої ваги досліджень, присвячених проблемам фольклорного мистецтва регіонів України.

Простежимо динаміку розвитку досліджень музичного мистецтва різних регіонів України в історичному музикознавстві. Першим ґрунтовним дослідженням узагальнюючого характеру стали обидві "Історії української музики" фундатора українського історичного музикознавства Миколи Грінченка. Спираючись на сучасні автори історичні дослідження (передусім праці М. Грушевського), М. Грінченко поділяв усю Україну на степову (чорноземну) та лісову (нечорноземну). На думку вченого, саме ці ландшафтні чинники спричинили суттєві відмінності у розвитку культури окремих регіонів України. Так, чорноземну частину він вважав ласим шматком для численних загарбників. Колонізація цієї території іноземними державами спричиняла численні дифузні процеси у розвитку української культури. Нечорноземна Україна, за М. Грінченком, була більш консервативною, й тому там збереглися "ті оригінальні риси культури українського народу, які в інших умовах могли б загинути (Буковина, Прикарпаття, частина Чернігівщини)" [4, арк. 116–117].

Основним своїм завданням автор вважав інтерпретацію музичного мистецтва України як цілісного культурного явища зі сформованими національними ознаками – самодостатнього, рівноцінного іншим національним культурам. Тому М. Грінченко й український музичний фольклор, і професійну музику не розглядав за регіональними ознаками. Винятком є лише кобзарське мистецтво. Слідом за Ф. Колесою та К. Квіткою, описуючи полтавську й харківську школи, М. Грінченко наголошував на стильових відмінностях кожної з них. Вербальна (лебійська) мова кобзарів, якою користувалися співці різних регіонів України, також змінювалася залежно від регіону.

У працях наступних років (Історія української дожовтневої музики (за ред. О. Я. Шреер-Ткаченко; Історія української музики: в 6 т. / під ред. М. Гордійчук; Корній Л. Історія української музики: у 3 ч.) українська музика теж розглядається цілісно, без поділу на окремі регіони. Як і у М. Грінченка, виокремлювалася лише культура Західної України.

Не була винятком і праця українського музикознавця Андрія Ольховського. Українську музичну культуру автор мислить як яскраво виражене національне явище, рівноцінну частку світової музичної культури [14]. Він пропонує власну концепцію історії української музики, подаючи її як цілісне явище в історичному та загальнокультурному контекстах. Історія української музики у тлумаченні А. Ольховського – це насамперед історія національної музики, яка мусить відповісти на запитання "якою мірою і якими засобами вона розкриває творче самовизначення народу, а разом з цим і якою мірою доповнює, поглиблює скарбницю світової музичної культури" [14, с. 34]. Навіть у розділах про розвиток української народної музики А. Ольховський не вдається до розгляду відмінностей фольклору різних регіонів. Лише (слідом за М. Грінченком) окремим розділом виділяє музичну культуру Західної України, досліджуючи її пісенний фольклор як один із "найбільш своєрідних регіональних варіантів української народної пісні" [14, с. 97].

Як бачимо, історія української музики на етапі свого концепційного становлення мислилася передусім як цілісний феномен загальноукраїнського значення із яскраво вираженими національними ознаками. І саме пошуки цих ознак, які вирізняють українську культуру з-поміж культур інших націй, і були у центрі наукових інтересів музикознавців-істориків другої половини XIX – початку XX століть. У такому контексті розгляд української культури в регіональному аспекті не міг бути актуальним. Активне дослідження української музики під кутом зору проблем регіоналістики розпочалося лише після здобуття Україною державної незалежності.

Висновки. Становлення культурологічної та музикознавчої регіоналістики відбувалося поступово, шляхом різновекторного теоретичного, концепційного осмислення української культури як цілісного явища в загальнослов'янському та світовому контекстах. Перші спроби вивчення регіонального розмаїття української культури відбувалося через окреслення географічних меж, виявлення етнотериторіальних ознак, виокремлення антропологічних, економічних, лінгвістичних, обрядово-звичаєвих і фольклорних особливостей – до обґрунтування відмінностей культурних і мистецьких процесів кожного окремого регіону України.

На межі ХХ–ХХІ століть спостерігаємо спалах зацікавленості науковців регіональними проблемами у різних сферах. Нині потужного інституційного розвитку набуває історична, культурологічна музична регіоналістика. Традиційними стають проведення наукових конференцій із проблем історії окремих регіонів України, створюються наукові осередки регіональних досліджень. У музикознавстві, зокрема, широкий спектр вивчення регіональної проблематики спрямований на вибудову "живої історії" на мемуарній літературі й архівних джерелах [11].

У сучасній гуманітаристиці регіоналістика тісно співпрацює зі спорідненими науками (історія, етнологія, соціологія, лінгвістика, філософія, мистецтвознавство, педагогіка тощо). Завдяки цій співпраці формується нова методологія наукового розвитку сучасної культурологічної й музикознавчої регіоналістики.

Література

1. Боплан Г. Л. Опис України, кількох провінцій королівства, що тягнуться від кордонів Московії до границь Трансильванії. Жовтень. 1981. № 4. С. 54–63.
2. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології. Київ: Мистецтво, 1995. 336 с.
3. Восточнославянская ономастика. Москва: Наука, 1979. 186 с.
4. Грінченко М. О. Історія української музики: рукопис. ІМФЕ ім. М. Рильського (Київ). Фонд М. Грінченка. Ф. 36. Од. зб. 139/І–ІІІ. 1062 арк.
5. Іваницький А. І. Українська музична фольклористика (методологія і методика): навчальний посібник. Київ: Заповіт, 1997. 392 с.
6. Колесса Ф. М. Мелодії українських народних дум. Київ: Наукова думка, 1969. 589 с.
7. Корній Л. Історія української музики: у 3 ч. / Л. Корній. Київ; Нью-Йорк: М. П. Коць, 1998–2001.
8. Культура і побут населення України / В. І. Наулко, Л. Ф. Артюх, В. Ф. Горленко та ін. Київ: Либідь, 1993. 285 с.
9. Левченко Г. С. Сольфеджіо на основі народних пісень Полтавщини: посіб. для музично-педагогічних навч. закл. Полтава: ПДПУ ім. В. Г. Короленка, 2003. 144 с.
10. Литвиненко А. І. Полтавщина: музична культура (ХІХ – початок ХХ століття): навч. посіб. Київ: Автограф, 2011. 220 с.
11. Маркова О. Культуротворчі аспекти музичної україністики і музикознавчі традиції Одеси. *Українське музикознавство*. Київ, 2000. Вип. 29. С. 47–53.
12. Маркович Я. Записки о Малороссии, её жителях и произведениях. Санкт-Петербург, 1798. 102 с.
13. Нарада з питань про етнографічні групи та локальні особливості в культурі і побуті українського народу кінця ХІХ – початку ХХ ст. *Українська*

етнографія. Київ: Вид-во АН УРСР, 1958. С. 162–171. (Наукові записки / ІМФЕ АН УРСР; вип. IV)

14. Ольховський А. Нарис історії української музики / ред., вступ. стаття, комент. Л. П. Корній. Київ: Муз. Україна, 2003. 512 с.

15. Пісня – невмируще джерело / упоряд. М. Фісун. Полтава, 1991. 81 с.

16. Пономарьов А. Регіональні барви України й українців. *Українці: Історико-етнографічна монографія: у 2 кн.* Кн. 1. Опішне: Українське Народознавство, 1999. С. 59.

17. Сокальський П. П. Русская народная музыка, великорусская и малорусская в её строении мелодическом и ритмическом и отличии её от основ современной гармонической музыки. Харьков: Тип. Дарре, 1888. 368 + 8 с.

18. Сумцов М. Ф. Слобожане: Історично-етнографічна розвідка. Харків: Союз, 1918. С. 4.

19. Шафонський А. Ф. Черниговского наместничества топографическое описание. Киев, 1851. 724 с.

References

1. Boplan G. (1891). *Opys Ukrainy, kilkoh provintsiy korolivstva, sho tyagnytsya vid kordoniv Mockovii do granyts Transylvanii* [The description of Ukraine and several provinces between Muscovy and Transylvania]. Kyiv [in Ukrainian].

2. Vovk F. (1995). *Studii z ukraïnskoi etnografii ta antropologii* [The studies in Ukrainian ethnography and anthropology]. Kyiv [in Ukrainian].

3. *Vostochnaya onomatika* (1979) [The Oriental onomastics]. Moscow [in Russian].

4. Grinchenko M. [?]. *Istoriya ukraïnskoi muzyky: rukopys* [The history of Ukrainian music: manuscript]. [manuscript]. Fond M. Grinchenka [Mykola Grinchenko's archive] (F. 36, Od. zb. 138/I–III). Instytut mystetsvoznavstva, folklorystyky ta etnologii [The Rylsky Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology]. Kyiv. [in Ukrainian].

5. Ivanytskyi A. (1997). *Ukraïnska muzychna folklorystyka (metodologiya i metodyka)* [The Ukrainian musical Folklore (methodology and approach)]. Kyiv. [in Ukrainian].

6. Kolessa F. (1969) *Melodii ukraïnskych narodnykh dum* [The melodies of Ukrainian folk songs]. Kyiv. [in Ukrainian].

7. Korniy L. (1998–2001). *Istoria ukraïnskoi muzyky u trioh chastynakh* [The history of Ukrainian Music in the three parts]. Kyiv, New York. [in Ukrainian].

8. Naulko V., Artuich L., Horlenko V. (1993). *Kultura i pobut naseleñnya Ukraïny* [The culture and everyday life of Ukrainians]. Kyiv. [in Ukrainian].

9. Levchenko H. (2003) *Solfeggio na osnovi narodnykh pisen Poltavshyny: posibnyk dlya muzychno pedagogichnykh navchalnykh zakladiv* [Solfeggio based upon folk songs of Poltava region: handbook for the class work in the musical schools]. Poltava. [in Ukrainians].

10. Lytvynenko A. (2011). *Poltavchyna: muzychna kultura (XIX – pochatok XX stolittya): navchalnyi posibnyk* [The Poltava region: the musical culture (XIX – beginning XX): handbook]. Kyiv. [in Ukrainian].

11. Markova O. (2000) *Kulturotvorchi aspekty muzychnoi ukraïnistyky i muzykoznavchi tradytsii Odesy* [The cultural aspects of musical research in

Ukrainian studies and musical traditions in Odessa]. *Ukrainske muzykoznavstvo* [Ukrainian musicology], 29, 47–53. [in Ukrainian].

12. Markovich Ya. (1798). *Zapisky o Malorosii, ee zitelyach i proizvedeniyach* [The notes concerns Little Russia, its peoples and papers]. Saint Petersburg. [in Russian]

13. Narada z pytan pro etnografichni grupy ta lokalni osoblyvosti v kulturi i pobuti ukrainskogo narodu kintsya XIX – pochatku XX stolittya [The meeting about ethnographic groups and local originals of Ukrainian people in the end of XIX and beginning XX century]. *Ukrainska etnografia* [Ukrainian ethnography], 1958, 162–171. [in Ukrainian].

14. Olhovskiy A. (2003). *Narys istorii ukrainkoi muzyky* [The issues of Ukrainian music]. Kyiv. [in Ukrainian].

15. Fisun M. ed. (1991). *Pisnya – nevmerushe dzerelo* [Song immortal source]. Poltava. [in Ukrainian].

16. Ponomariov A. (1999). Regionalni barvy Ukrainy i ukraintsiv [The regional colors of Ukraine and Ukrainian people]. In *Ukraitnsi: istoryko-etnografichna monographiya* [The Ukrainians: historical-ethnographical monography] (pp. 59) (Vol. 1). Kyiv. [in Ukrainian].

17. Sokalskyi P. (1888). *Russkaya narodnaya muzyka, veikoruskaya i maloruskaya v ee storenii melodicheskoy i ritmicheskoy, i otlichie ee ot osnov sovremennoi garmonicheskoy muzyki* [The Russian folk music, Big Russian and Little Russian in its composes of melody and rhythm, and differences from modern harmony in music]. Kharkiv. [in Russian].

18. Sumtsov M. (1918). *Slobozhany: istorychno-etnografichna rozvidka* [The people of Slobozany: historical-ethnographical research]. Kharkiv. [in Ukrainian].

19. Shafonskyi A. (1851) *Chernigovskogo namestnichestva topograficheskoe opisanie* [The description of Chernihiv's province]. Kyiv. [in Russian].

A. I. Lytvynenko

Candidate of Art studies, associate professor, the head of the Department of Culturology and Methods of Teaching of the Culturological Disciplines under the Faculty of Technology and Design of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, orcid.org/0000-0002-8572-4774, liola@ukr.net

The formation and development of native cultural and musicological regionalistic study

The article highlights the historical and cultural foundations of the formation of national cultural and musicological regional studies. Regionalism is singled out as a separate branch of scientific knowledge, focused on the study of the region as a whole geographical, economic, political, socio-cultural system of functioning of territorial societies. Attention is drawn to the notion of "regionalism" as a method that synthesizes the approaches of different sciences to regional research. It is established that the first attempts of regional research went from delineation of geographical boundaries, identification of ethno-territorial features, isolation of anthropological, economic, linguistic, ritual-custom and folklore features – to substantiation of differences of cultural and artistic processes of Ukraine. The first attempts of regional research in Ukraine from the scientific description of the territorial diversity of Ukraine in the seventeenth century to the modern range of issues of regional membership of the territory of Ukraine,

which fell into the scientific interests of not only ethnographers but also historians, demographers, linguists, economists, anthropologists, are presented, culturologists. The significance of P. Chubinsky's researches in the complex comprehensive study of the culture of individual regions of Ukraine, anthropologist H. Vovk about the anthropological features of Ukrainians in relation to the geographical spread of their language dialects. There is a wide panorama of the study of regional cultural phenomena in musical folklore on the examples of studies by P. Sokalsky, M. Lysenko, F. Kolessa, K. Kvitka, in choreography – V. Verkhovynets – the founders of the regional approach in the study of artistic phenomena. It has been found out that at the turn of the XX–XXI centuries there is an outburst of scientists' interest in regional problems. Ukrainian culture is conceived as a holistic phenomenon in the Slavic and world contexts, and a new methodology for the development of contemporary cultural and musicological regional studies is being formed.

Key words: *regionalistic study, Ukrainian culture, musicology, cultural regionalistic study.*